

Bijzonder juridisch vangnet voor muzikanten en artiesten

Bescherming tegen ondoordachte rechtenverlening

Bjorn Schipper

De muziekindustrie is één van de takken van sport waarin de technologische ontwikkelingen de laatste jaren bijzonder hard zijn gegaan. Grammofoonplaten, cassettes en cd's lijken welhaast steeds meer de fysieke muziekdragers van "toen" te worden en verliezen meer en meer terrein aan de minuscule immateriële muziekdeeltjes die vandaag de dag supersnel en draadloos van hand tot hand gaan. Downloaden, uploaden, streamen, filesharen, peer-to-peer netwerken, mp3- en mp4-files, embedden, bluetooth, GPRS, ringbacktones en user generated content, het zijn termen die steeds meer ons dagelijkse vocabulaire zijn gaan beheersen. Deze opkomst en doorontwikkeling van technieken, methoden en toepassingen om muziek digitaal te exploiteren heeft niet alleen de muziekindustrie een compleet nieuwe dimensie bezorgd, maar heeft bovendien de juridische vraag doen rijzen wat de draagwijdte is van door muzikanten en uitvoerende artiesten contractueel aan exploitanten verleende auteursrechten respectievelijk naburige rechten, hierna gezamenlijk ook wel aangeduid als "muziekrechten". Deze vraag is met name relevant voor muzikanten en uitvoerende artiesten die in het "predigitale" tijdperk muziekuitgave-, platen- c.q. artiestencontracten hebben gesloten. Ziet de in deze contracten opgenomen rechtenverlening – overdracht van rechten dan wel licentie – óók toe op genoemde nieuwe technieken, methoden en toepassingen om muziek digitaal te exploiteren, ook wel "digitale rechten" genoemd?

In deze bijdrage zal ik deze hoofdvraag eerst aan de hand van de algemene contractuele uitlegregels behandelen. Daarna komen de specifieke voor muzikanten en uitvoerende kunstenaars geschreven wettelijke regelingen uit de Auteurswet (Aw) respectievelijk Wet op de naburige rechten (Wnr) aan bod.

Algemene uitleg van contracten

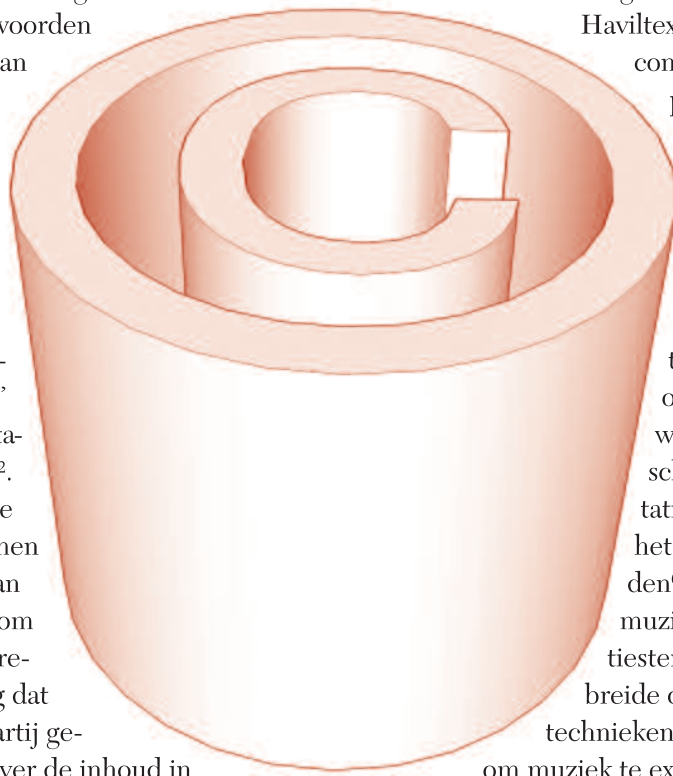
Alvorens in te gaan op de specifieke wettelijke regelingen voor muzikanten en artiesten, is van belang vast te stellen op welke wijze contracten naar Nederlands recht in het algemeen uitgelegd moeten worden. Ons hoogste rechtscollege, de Hoge Raad, heeft in zijn ar-

rest Haviltex¹ een algemene uitlegmaatstaf voor contracten geformuleerd, die ook wel bekend staat als de "Haviltex-formule". Bij de uitleg van contracten komt het volgens de Hoge Raad aan op de zin die partijen over en weer redelijkerwijs aan de inhoud van contracten mochten toekennen en op hetgeen zij in dat ver-

band redelijkerwijs van elkaar mochten verwachten. De maatschappelijke kring waartoe partijen behoren en de wederzijdse rechtskennis kunnen hierbij mede van belang zijn. Deze op de redelijkheid en billijkheid gebaseerde formule beidt een handvat om achteraf binnen een subjectief uitlegkader te proberen de bedoelingen van partijen ten tijde van het aangaan van een overeenkomst te achterhalen. Vertrekpunt daarbij zijn de bewoordingen van het contract nu aangenomen mag worden dat de gekozen woorden de (meest) zuivere weerslag van de wederzijdse bedoelingen is. Het taalkundige belang van de bewoordingen van contracten wordt nog eens onderstreept indien het gaat om commerciële partijen die zijn bijgestaan door juristen. In dergelijke commerciële gevallen dient binnen “Haviltex” een meer objectieve interpretatienorm aangelegd te worden². Eerst nadat gekeken is naar de woorden van het contract komen de subjectieve bedoelingen van de contractspartijen in beeld om de inhoud van de partijwil te reconstrueren. Verder geldt nog dat een door een professionele partij geschreven contract bij twijfel over de inhoud in het algemeen ten gunste van een minder professionele partij dient te worden uitgelegd³. Naast taalkundige c.q. “redelijke” contractsuitleg en de aard en hoedanigheid van partijen kunnen de aard en strekking van het contract, wederzijds gewekte verwachtingen en wederzijdse gedragingen factoren zijn die invloed uitoefenen op de toepassing van de “Haviltex-formule” op de uitleg van contracten.

Doorgaans zullen muzikanten en artiesten – indien niet bijgestaan door juristen – in het kader van Haviltex als de minder professionele partij aangemerkt kunnen

worden. Twijfel over de uitleg van een contractsartikel brengt dan al snel met zich mee dat de bepaling ten gunste van de muzikanteur of artiest zal moeten worden geïnterpreteerd. Dit wordt ook wel het principe van “in dubio pro auctore” genoemd, hetgeen kort gezegd neerkomt op “bij twijfel uitleggen in het voordeel van de auteur”. Genoemd principe kan doorslaggevend zijn bij de uitleg van auteurscontracten aan de hand van de bedoelingen van partijen conform

Haviltex⁴. Met betrekking tot de contractuele verlening van exploitatiebevoegdheden speelt bovendien de voorzienbaarheid van een (nieuwe) vorm van exploitatie een belangrijke rol⁵. Zo mag van een “bij uitstek deskundige” rechtenexploitant – zoals een platenlabel of muzikuitgever – verwacht worden dat de verschillende vormen van exploitatie concreet en specifiek in het contract uitgewerkt worden⁶. Het is ook daarom dat muzikuitgave-, platen- c.q. artiestencontracten vaak een uitgebreide opsomming bevatten van technieken, methoden en toepassingen om muziek te exploiteren.

Haviltex en digitale rechten

De rechtspraktijk kent voorbeelden van zaken waarbij de “Haviltex-formule” op casuïstische wijze is toegepast op auteursrechtelijke en nabuurrechtelijke exploitatiecontracten. Zo heeft de Rechtbank Amsterdam in 2002 geoordeeld dat de contractuele verlening van “uitzend”-bevoegdheden door programmamakers in de periode 1986 tot 1999 niet automatisch toeziet op uitzending van televisieprogramma’s via het internet. In een door de Engelse collectieve beheersorganisatie PRS aangespannen kort geding tegen Buma oordeelde de

Haarlemse Voorzieningenrechter in 2008 dat partijen voor het gebruik van elkaars muziekrepertoire destijds niet tevens gedacht hebben aan online-muziekgebruik⁷ en dat een redelijke uitleg van het wederkerige exploitatiecontract uit 1973 eerder met zich meebrengt dat de overeenkomst in het geheel niet van toepassing is op online-muziekgebruik. Deze uitspraak is onlangs door het Gerechtshof in Amsterdam bekrachtigd⁸. In 2008 heeft het Gerechtshof in Den Haag door subjectieve toepassing van Haviltex geoordeeld dat een medeschrijver van het filmscript van de film Soldaat van Oranje – als onderdeel van de totale filmproductie – zijn rechten op toekomstige exploitatievormen aan de filmproducent heeft overgedragen⁹. Voorts heeft de Amsterdamse Rechtbank in 2009 nog uitspraak gedaan in een door Julio Iglesias tegen zijn platenmaatschappij Sony aangespannen zaak waarbij het ging om de vraag of een contractuele rechtenverlening in de periode 1978 tot en met 1996 tevens toeziet op de digitale rechten. Hoewel deze uitspraak ook een sterke op het naburige recht gebaseerde component kent in die zin dat geoordeeld werd dat Iglesias geen naburige rechten – met inbegrip van digitale rechten – aan Sony had overgedragen, oordeelde de Rechtbank via de band van Haviltex dat door de artiest Iglesias destijds aan Sony wél een licentie is verleend voor de digitale exploitatie van zijn muziek¹⁰.

Auteursrecht: specifieke bescherming muzik auteurs

Onze Auteurswet (Aw) kent een specifieke op (muziek)auteurs toegesneden regeling van bescherming. Artikel 2 lid 2 Aw heeft betrekking op gehele of gedeeltelijke overdracht van auteursrechten en luidt als volgt:

“Lid 2: De levering vereist voor gehele of gedeeltelijke overdracht, geschiedt door een daartoe bestemde akte. De overdracht omvat alleen die bevoegdheden waarvan dit in de akte is vermeld of uit de aard en strekking van de titel noodzakelijk voortvloeit.”

De Auteurswet schrijft aldus voor dat een overdracht van auteursrechten schriftelijk (“bij akte”) dient plaats

te vinden. Een mondelinge overdracht van auteursrechten is daarmee niet mogelijk. Dit geldt overigens strikt genomen niet voor een auteursrechtelijke licentie. Een auteursrechtelijke gebruikstoestemming kan wél mondeling gegeven worden. Een “akte” kan hier zowel een authentieke akte (via de notaris) als een onderhandse akte (een op rechtenoverdracht gericht document, althans een door de muzik auteur ondertekend en door de verkrijger/exploitant aanvaard stuk) betekenen.

Achtergrond van artikel 2 lid 2 Aw is dat (muziek)auteurs beschermd dienen te worden tegen een “ondoordachte” overdracht van hun auteursrechten. De koppeling van de over te dragen exploitatiebevoegdheden aan de schriftelijke uitwerking ervan dan wel de aard en strekking van het onderliggende contract, doet denken aan de toepassing van genoemde Haviltex uitlegmaatstaf, zij het dat artikel 2 lid 2 Aw in geval van meerduidigheid – twijfel over de betekenis van en bedoeling bij een contractsartikel – wettelijk een restrictieve interpretatie ten gunste van de muzik auteur voorschrijft, en wel aan de hand van objectieve factoren, los van subjectieve partijbedoelingen. De in het kader van de rechtenoverdracht gebruikte bewoordingen dan wel de aard en strekking van het contract kunnen richting geven aan de uitleg van de omvang van de rechtenverlening. Met artikel 2 lid 2 Aw wordt beoogd dat voorkomen wordt dat achteraf al te snel een rechtenoverdracht kan worden afgeleid. Let wel, de specifieke regeling van artikel 2 lid 2 Aw heeft hier dwingendrechtelijke voorrang op de algemene uitlegmaatstaf van Haviltex.

Met betrekking tot niet bestaande of niet bekende technieken, methoden en toepassingen om muziek te exploiteren geldt dat steeds van geval tot geval bekeken moet worden of een specifieke nieuwe, al dan niet voorzienbare auteursrechtelijke exploitatievorm, onder een bestaande contractuele rechtenoverdracht vallen.

Bekend voorbeeld uit de rechtspraak is de zaak van de tekenaar van de strip FC

Knudde tegen zijn uitgever. De Rechtbank Haarlem oordeelde in die zaak in 2003 dat een in 1981 tussen partijen overeengekomen overdracht van auteursrechten geen betrekking heeft op “nieuwe mediarechten” nu de overeenkomst hierin niet specifiek voorziet en deze rechten op het moment van overdracht nog niet bekend waren¹¹. De Nederlandse auteursrechtelijke literatuur is verdeeld over de vraag of een algehele, allesomvattende overdracht van auteursrechten wel mogelijk is¹². De aanwezigheid van een “toekomstige rechten-clausule” – ook wel future rights clause – kan een aanwijzing ervoor zijn dat bedoeld is dat de rechtenoverdracht toeziet op “alle” auteursrechten. Indien de

overeenkomst specifieke op de nieuwe exploitatiewijze toegesneden vergoedingsafspraken ontbeert, en niet gesproken is over de economische waarde van de nieuwe rechten, kan dit daarentegen op het tegendeel duiden. Indien muziekwerken met voldoende bepaaldheid in het exploitatiecontract zijn omschreven, kunnen de auteursrechten op nog niet bestaande werken “op voorhand” contractueel worden overgedragen. Een hulpmiddel hierbij kan zijn de concrete omschrijving van het onderwerp en het karakter van het werk. Ik merk nog op dat de specifieke regeling van artikel 2

lid 2 Aw in beginsel geschreven is voor primaire exploitatieverhoudingen, dat wil zeggen contractuele relaties tussen de exploitanten en de natuurlijke personen in hun hoedanigheid van feitelijke muzikanten en uitvoerende artiesten, een artiestenvennootschap daaronder begrepen^{1,3}.

Naburige rechten: specifieke bescherming artiesten

Ook uitvoerende artiesten kunnen op het punt van verlening van hun naburige rechten specifieke wettelijke bescherming inroepen. Artikel 9 Wnr is de nabuurrechtelijke pendant van artikel 2 lid 2 Aw en luidt als volgt:

“De rechten die deze wet verleent gaan over bij erfopvolging. Deze rechten zijn, met uitzondering van die welke genoemd zijn in het eerste lid van artikel 5, vatbaar voor gehele of gedeeltelijke overdracht. Levering vereist voor gehele of gedeeltelijke overdracht, geschiedt door een daartoe bestemde akte. De overdracht omvat alleen die bevoegdheden waarvan dit in de akte is vermeld of uit de aard of strekking van de titel noodzakelijk voortvloeit. Ten aanzien van het verlenen van toestemming als bedoeld in de artikelen 2, 6, 7a en 8 is het bepaalde in de derde en vierde volzin van dit artikel van overeenkomstige toepassing.”

Onder verwijzing naar het voorgaande, geldt dat artikel 9 Wnr qua betekenis en toepassing in de praktijk gelijk is aan artikel 2 lid 2 Aw, met dien verstande dat artikel 9 Wnr op het punt van licenties nóg een stapje verder gaat. De specifieke bescherming van artikel 9 Wnr ziet namelijk ook expliciet toe op nabuurrechtelijke licenties, hetgeen betekent dat hiervoor ook een “akte” nodig is en dat bij meerduidigheid een nabuurrechtelijke licentie ten gunste van de artiest moet worden uitgelegd. Hierbij dient geabstraheerd te worden van de subjectieve bedoeling van partijen. Artikel 9 Wnr bevat een objectieve regel die tot doel heeft de artiest te beschermen. Dit brengt met zich mee dat de meest relevante en objectieve factoren die daarbij een rol spelen zijn de branche waarin partijen opereren en de voor de exploitatie ten tijde van de contractsluiting noodzakelijk

te verkrijgen bevoegdheden¹⁴. Relevant is hier of een bepaalde vorm van muziekexploitatie louter een vervangingsmarkt oplevert dan wel een compleet nieuwe exploitatiemarkt doet ontstaan. In het laatste geval is eerder aannemelijk dat een bestaande rechtenverlening niet toeziet op deze nieuwe exploitatievorm.

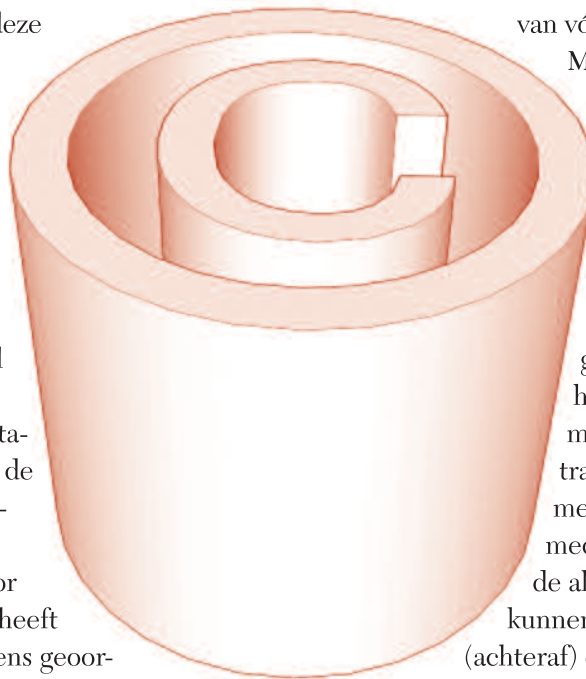
De Amsterdamse Voorzieningenrechter heeft in 2004 in de zaak Hoes/Hoes geoordeeld dat niet wettelijk geregelde naburige rechten welke ook niet met zoveel woorden in het contract genoemd zijn, ook niet contractueel verleend kunnen worden¹⁵. Centraal stond daarbij een exploitatiecontract uit 1990, daterend uit de periode van vóór de inwerkingtreding van de Wet op de naburige rechten. In eerder genoemde door Julio Iglesias aangespannen zaak heeft de Rechtbank Amsterdam eveneens geoordeeld dat geen sprake was van overdracht van naburige rechten – met inbegrip van digitale rechten – nu deze rechten ten tijde van de contractssluiting niet bestonden.

Tot slot

Het mag duidelijk zijn dat een rechtenverlening door muzikauteurs en uitvoerende artiesten lang niet altijd muziekrechten op “nieuwe media” omvat, met name niet als het om bestaand muziekrepertoire van vóór het internettijdperk gaat.

Muzikauteurs en uitvoerende artiesten kunnen immers aanspraak maken op specifieke wettelijke bescherming tegen overgang van exploitatiebevoegdheden waaraan bij de overdracht of licentieverlening niet is gedacht of kon worden gedacht, zoals de bevoegdheid het werk te exploiteren door middel van ten tijde van de contractssluiting nog niet bestaande media, zoals digitale of mobiele media. Zelfs bij de toepassing van de algemene Haviltex uitlegmaatstaf kunnen muzikauteurs en artiesten (achteraf) onder omstandigheden een zekere mate van “extra” bescherming inroepen. Het

komende wettelijke auteurscontractenrecht beoogt een aantal van de hiervoor behandelde deelonderwerpen te codificeren.

- 1 HR 13 maart 1981, NJ 1981, 635 (Haviltex).
- 2 HR 19 januari 2007, NJ 2007, 576 (Meyer/PontMeyer) en HR 29 juni 2007, NJ 2007, 577 (Uni-Invest), alsmede R.F. Hofstede, "Tekst en uitleg. Interpretatie van commerciële contracten", *Advocatenblad* 8 augustus 2008, p. 456-457; zie ook arresten noot 11 en HR 7 september 2007, JOR 2007, 291 (Phoenix/Philips) en HR 19 oktober 2007, JOR 2008, 23 (Vodafone/ETC).
- 3 Asser-Hartkamp, p. 290; HR 1 juli 1977, NJ 1978, 125 (Ram/Matser).
- 4 Commissie Auteursrecht, Advies over "Auteurscontractenrecht: naar een wettelijke regeling?", 12 april 2006, p.10.
- 5 Rb. Amsterdam, 24 september 1997, AMI 1997, p. 194 (Heg/Volkskrant); Rb. Amsterdam 9 augustus 200, AMI 2001, p. 66 (PCM/Freelancers); Rb. Utrecht 18 september 2002, AMI 3002, p. 33 (NVJ/PCM).
- 6 Rb. Arnhem 7 februari 2002, AMI 2002, p. 222-225 (Eikenaar/De Gelderlander).
- 7 Vزر. Rb. Haarlem 19 augustus 2008, LJN: BE8765, 148418 / KG ZA 08-410 (PRS/Buma), zie ook R.A. Overbeek, "Pan-Europese licenties voor online muziekgebruik: PRS vs. Buma", *Bb* 2008, 68.
- 8 Hof Amsterdam 19 januari 2010, zaaknummer: 200.016.122/01 KG (Buma/PRS).
- 9 Hof Den Haag 31 januari 2008, met noot Lenselink, AMI 2008-4, p. 107-108 (Holier/Houwer).
- 10 Rb. Amsterdam 20 mei 2009, LJN: BI5180, B9 7937, IEPT 20090520 (Iglesias cs./Sony); de auteur en Bousie advocaten zijn als advocaat betrokken geweest bij genoemde procedure; in deze bijdrage volsta ik daarom met een feitelijke weergave van de reeds gepubliceerde uitspraak.
- 11 Rb. Haarlem 3 december 2003, AMI 2004, p. 111 (De Vrijbouter/Van Driel).
- 12 Zie onder meer Ch. Gielen e.a., *T&C Intellectuele eigendom*, 3e druk, aantekening 4(c) bij artikel 2 lid 2 Aw, p. 5-6, Kluwer, 2009.
- 13 Muzikauteurs en artiesten sluiten soms – onder meer vanwege fiscale redenen – exploitatiecontracten af op naam van hun eigen speciaal hiervoor opgerichte vennootschap waarmee zij hun creaties verder kunnen (doen) exploiteren.
- 14 Vergelijk Lenselink, *Verlening van exploitatiebevoegdheden in het auteursrecht*, 2005, Sdu uitgever.
- 15 Vزر. Amsterdam 8 april 2004, AMI 2004, p. 193 (Hoes/Hoes).